

Tietoverkolla on merkitystä

Tämä *Tiedotustutkimuksen* teemanumero käsittelee kansalaisuutta tietoverkoissa. Teema on edelleen ajankohtainen, vaikka erilaisia kansalaisverkkokokeiluja ja tutkimusta on maassamme tehty jo lähes kymmenen vuoden ajan ja ensimmäisen aallon projektit ovat jo päättyneetkin. Kuten esimerkiksi jokaisesta tämän lehden artikkelista käy ilmi, ei muutoksia tapahdu kuitenkaan hetkessä. Esimerkiksi paikallishallinto ei helposti taivu julkiseen verkkokeskusteluun ja kansalaistenkin pitää ensin kesyttää tietotekniikka omaan arkeensa. Nyt alkavat olla hahmottumassa muutosprosessin lisäksi verkottumisen ja kansalaislähtöisen viestinnän edut ja pulmat: tietoverkolla on merkitystä kansalaislähtöisessä viestinnässä, mutta ei kuitenkaan ainoana selittäjänä.

Teemanumeron taustalla on Tampereen yliopiston Journalismin tutkimusyksikön Verkkoyhteisöjen kehittyminen -projektissa syntynyt idea nostaa esiin kotimaisissa kansalaislähtöisissä verkkovälitteisissä projekteissa saatuja kokemuksia. Kyseisessä tutkimushankkeessa tehtiin kokeiluja ja kehitystyötä tamperelaisen Mansetorin ja oululaisen Naapurit.net -sivuston piirissä vuosina 2001–2004 jatkona sitä edeltäneelle Paikallisuus verkkomediassa -hankkeelle. Näissä monitieteisissä projekteissa kansalaisverkkoja kehitettiin ja muutosta seurattiin yhteensä yli kuusi vuotta. Myös tässä numerossa yritämme koota ilmiöstä entistä kokonaisempaa kuvaa monitieteisellä otteella, kun mukana on kirjoittajia yhdyskuntatieteiden, kulttuurin- ja nuorisotutkimuksen sekä journalismin ja viestinnän tutkimuksen piiristä.

Kaikkia tekstejä yhdistävät toiminta- ja tapaustutkimusotteet, jotka ovat olleet tyypillisiä tämän aiheen parissa toteutetuissa hankkeissa. Kokeilut ja kokemukset ovat olleet usein hyvin paikallisia ja toimivien käytäntöjen monistaminen ei välttämättä ole onnistunut, sillä hankkeille on ollut ominaista vahva tilannesidonnaisuus. Kaikissa teksteissä kulkee kuitenkin mukana ajatus siitä, miten yksilö tai yhteisö voi toimia verkossa ja käyttää tätä julkista tilaa kansalaisvaikuttamisen välineenä: esimerkiksi uusia toimintatapoja on kehittynyt ja verkkoyhteisö voi toimia monenlaisena tukena.

Tällä teemanumerolla haluamme herätellä myös pohtimaan sitä, mitä tietoyhteiskunta voisi tulevaisuudessa olla. Mahdollisuudet ja välineet päästä verkkoon ja käyttää verkkoa tuodaan koko ajan yhä useamman ulottuville, mutta mitä tämä jatkossa tarkoittaa? Entä mihin suuntaan tutkimusta pitäisi viedä? Artikkeleissa haastetaan ainakin habermasilainen rationaalinen mielipiteiden muodostus ja julkisuuskäsitys, samoin median, yleisön, kuluttajan ja osallistuvan toimijan väliset

suhteet otetaan entistä tarkempaan tarkasteluun. Metodologisesti kansalaislähtöinen tietoverkkokehittäminen haastaa myös esimerkiksi ottamaan kantaa suunnittelu- ja design-tutkimukseen.

Jarkko Bamberg käsittelee tekstissään paikallista kaavoituskiistaa ja tuo esiin verkon käyttämisen tapoja, joita tamperelaiset asukkaat hyödynsivät julkisuuden tavoittelussa. Kaupunkilaisille verkko esittäytyi vastajulkisuuden luomisen mahdollisuutena, julkisuuspelinä. Kirjoittaja korostaa näiden julkisten toimintatilojen tilannesidonnaisuutta olemassa olevine rakenteineen ja mahdollisuuksineen. Johanna Uotinen tarkastelee artikkelissaan informaatioteknologian ”kesyttämistä”, ja hän avaa tätä merkityksellistämisen prosessia tietokone-elämäkerran avulla. Uotinen havainnollistaa tekstissään, miten informaatioteknologia muuttuu ajan kuluessa tutuksi ja näkymättömäksi osaksi arkea. Sirkku Kotilaisen ja Leena Rantalan tutkimuskohteena on nuorten kansalaisvaikuttamista edistämään pyrkivä Vaikuttamo-sivusto, jonka merkitystä nuorille käyttäjille he tarkastelevat tilastollisen kyselyaineiston valossa. Nuoret nähdään uuden poliittisen toiminnan ja osallistumiskulttuurin tienraivaajina ja toisaalta myös ahkerina tietoverkon käyttäjinä. Kirjoittajat pohtivatkin, voitaisiinko nuorten yhteiskunnallisesti osallistuvaa toimintaa tukea virtuaalisissa käytäntöyhteisöissä. Pauliina Lehtosen artikkelissa tuodaan esiin verkko-osallistumisen yhteisöllisiä ja yksilöllisiä vaikutuksia ja tarkastellaan Mansetorin verkkosivustoa sosiaalisen pääoman kehityksessä. Lehtosen mukaan kansalaisten verkko-osallistuminen voi kasvattaa sosiaalista pääomaa verkostoissa muodostuvan luottamuksen, yhteistyön ja oman julkisen toiminnan kautta. Sinikka Sassi nostaa Kotilaisen & Rantalan ja Lehtosen artikkelien pohjalta kirjoittamassaan kommentissa esiin kansalaistoiminnan tutkimukseen liittyvien käsitteiden valinnan hankaluuden.

Turo Uskali käy katsauksessaan läpi esimerkkien avulla kansainvälisen median ja verkkopäiväkirjojen eli blogien ylläpitäjien roolia Aasian tsunamin Internet- uutisoinnissa. Hänen mukaansa uutisointi siirtyi hetkellisesti valtavirtamediasta ammattijournalismin ulkopuolelle verkkoblogeihin. Parhaiten valtavirtamedian piiristä onnistuivat Internet-uutisoinnin edelläkävijät.

Teemanumeron puheenvuorot kiinnittyvät muun muassa keskusteluun vapauden teknologioista ja verkostoitumisesta. Niklas Vainio nostaa omassa puheenvuorossaan esiin kysymyksen informaatioteknologiasta ja vapaudesta. Vaikka uuden viestintä- ja informaatioteknologian voidaan nähdä tuovan käyttäjilleen moninaisia vapauksia ja elämää helpottavia uudistuksia, teknologiaa voidaan käyttää myös näitä vapauden periaatteitaan vastaan esimerkiksi keräämällä soitettujen puhelujen teletunnistetietoja. Virpi Kaivonen esittelee paikallista verkkovälitteistä asukastoimintaa käytännön näkökulmasta. Tekstissä käydään läpi, millaista paikallinen asukastoiminta on ja mitä haasteita verkon välityksellä toimittaessa asukkaat kohtaavat. Sanna Kivimäki kirjoittaa verkostoitumisen ja tiedontuottamisyhteistyön pulmista, ja hän haluaa herättää keskustelua viestintätieteiden verkoston missiosta ja toimintatavasta.

Mukana on myös professori Sonia Livingstonen haastattelu, jolla haluamme tuoda teemanumeroon ulkomaista näkökulmaa. Lehden kirja-arviot liittyvät nekin uuteen viestintä- ja informaatioteknologiaan.

Tarjolla on siis avauksia kansalaisten tietoyhteiskuntaan, antoisia lukuhetkiä.